

EGY ÉBREDŐ MAGYAR PARASZT VÁROS

Irta: Thurzó Lajos

Zenta Vajdaság legmagyarabb városa. Gazdasági, politikai és kulturális helyzetének tárgyilagos ismertetése nemcsak a város jövője, hanem Vajdaság és az egész ország szempontjából is elsőrendű fontossága. Építőmunkánk kezdetén szükséges tudnunk, hogyan él egyik legnagyobb parasztvárosunk. Mik a problémái, mivel járult hozzá eddig ifju, demokratikus államunk kiépítéséhez, milyen nagyok és komolyak azok az erők, amelyeket a demokratikus fejlődés vonalába állithat.

I. A város multjának rövid történelmi áttekintése:

Mielőtt rátérnénk a város általános helyzetének ismertetésére, nem lesz érdektelen röviden megemlékezni történelmének egy-két fontosabb mozzanatáról. Mindenki előtt ismeretes a híres zentai csata, amelyet a város lábainál, a mai »Poronty« és »Orom« közötti Tiszaárterületen vívtak meg a már hanyatlóban lévő ozmán birodalom seregei Lipót császár haderejével (1697 szeptember 11). A Temesközön át felvonuló és a bánáti oldalon felsorakozó török seregeket itt súlyos katonai vereség érte, amely nemcsak a szultán további nyugat felé irányuló térhódításainak vette elejét, hanem döntő kihatással volt a török imperializmus további sorsára is. Eugen herceg császári hadvezér mesteri ágyulövései, amelyekkel a Tiszán átgikyevő, török harcosokkal zsufoolásig megtelt zentai hidat szétrombolta, egész Nyugat-Európát felszabadították a reá nehezedő török veszedelem lidércnyomása alól. A zentai csatából nemcsak a császári dragonyosok és a szász gyalogság, hanem gr. Pálffy János és gr. Dessewffy István tábornokok vezetésével a magyar huszárság és Tököli János parancsnoksága alatt a délvidéki szerb gyalogság is kivette részét. **Együtt harcoltak itt magyar és szerb harcosok a közös ellenség ellen.** Noha ennek a háborúnak imperialista jellege volt, mégis a közös harcnak példaként kellett volna a közös sorsra utalt két szomszédnép későbbi történelmében.

A zentai csatát követő másfél évszázadon át nem történt semmi lényeges esemény a város történelmében. A kis halászfalu lakossága csak a munkának élt. Létszámát részben a már itt régebben megtelepedett és gyökeret vert őslakosság szaporodása, részben a később idetelepített magyar és szerb családok egyre növelték. 1848-ban a reakciós császári udvar a klasszikus »Oszd meg és uralkodjál« elve alapján élesen szembeállította a két népet egymással. Fegyvert fogott egymás ellen szerb és magyar és harcuk eredménye mindkettőjük leigázása lett . . .

A magyar szabadságharc leveretése után a sebek lassan behegedtek: a szerb és magyar lakosság újra megtalálta egymást. Békében és megértésben éltek egymás mellett. A mezőgazdaság erős fejlődése és egyéb viszonyok normalizálódása következtében a város lakosságának száma

egyre nőtt. A határ bőven termő földjein egyre szaporodtak a tanyák és fejlődtek a tanyaközpontok, mint pl. Tornyos, Kevi, Gunaras és a szomszédos falu, Felsőhegy is. A földműveléssel foglalkozó lakosság lassan kitermelte önmagából a város értelmiségét, iparosságát és agrárproletáriáját.

Az első világháború megelőző évek szocialista mozgalmanak hullámai Zentát is elértek. Különösen a földmunkásság kezdett öntudatra ébredni és szervezkedni. A hatóságok azonban hamar ráeszméltek a szépen induló tömegmozgalom veszélyességére és csírájában elfojtották. A politikailag éretlen tömeg szét-hullott, de maradt egy csoport, amelynek mélyen a lelkébe vésődtek a szocializmus tanításai és csak ideiglenesen adta fel a harcot. Ez a csoport lett a gerince, kezdeményezője minden későbbi munkásmozdulásnak, nevelt magának utánpótlást a paraszt-munkás és értelmiségi ifjúság köréből. Az 1914–18-as világháború után, a huszas évek második felében ez a fiatal erővel kibővült csoport átkötötte a munkásság élére és vezette azt az osztályharc útjára. A szépen fejlődő mozgalmat Sándor király népeleenes diktatúrája durván kettétörte. A szakszervezeteket lezárták, a vezetők nagy részét börtönbe hurcolták, Zenta munkássága újra szétforgácsolódott irányítók nélkül maradt egészen a harmincas évek második feléig, amikor a Szuboticán megjelenő önképzőköri jellegű és színvonalú diáklapból kifejlődött az a HID, amely magaköré gyűjtötte a még megmaradt régi és a fiatal harcos szellemű paraszt-munkás és értelmiségi ifjúságot. A HID és a Népszava öntötték újra életet Zenta munkásmozgalmába. A két lap írógárdájának írásai fátylaként mutatták az útát a város dolgozóinak és a fiatal nemzedéknek a kitűzött cél felé. De 1941-ben a magyar fasizmus kötéltre és börtönre juttatta azokat a vezető munkásokat és értelmiségieket, akik a haladás szellemében, a dolgozó és elnyomott nép megsegítésének érdekében küzdöttek a fasiszta reakció ellen. Újra vezetők nélkül maradtak a város munkás- és paraszttömegei. A fasizmus véres karmai közül véletlenül vagy társaik önfeláldozása árán megmenekültek négy éven át tehetetlenül, de nem reményvesztetten szemléltek az eseményeket. Akik megkísérelték az abban maradt munka folytatását internálótáborba vagy fegyházba kerültek. Ilyen helyzetben érte Zentát 1944. októberében a felszabadulás amikor a régi harcosok újra tömörültek, hogy most már minden akadály nélkül hozzálássanak a vallott program megvalósításához . . .

II. A VÁROS MAI POLITIKAI, GAZDASÁGI ÉS KULTURÁLIS HELYZETE

I. Politikai helyzet

Zenta város lakosságának politikai öntudatosítása a felszabadulás után kissé nehezen indult meg. A magyarság eleinte idegenkedett az új politikai helyzetből és passzivitásba vonult. Nem csoda; a lakosság széles tömegeinek politikai fejlődése eé mind a régi elnyomó jugoszláv rendszer, mind a magyar fasiszták igyekeztek gátat emelni; az előbbi a nemzetiségeket elnyomó politikájával, az utóbbi pedig a korlátozott szovinizmus mérgével oltot-

ta be a lelkeket. Mégis, a lakosságnak csak elenyésző kisebbségében tudott gyökeretverni a fasiszta ideológia; a többség teljesen távoltartotta magát az uralkodó és hazug politikai élettől, de ugyan akkor lelki egyensúlyát és tisztánlátását elveszítvén a másik végletbe zuhant: mint aki alól teljesen kicsúszott a talai, teljesen hátatfordított a közéletnek. Beteges nemtörődomséggel, hogy úgy mondjuk lelki letargiával kellett megküzdeniök és kell megharcolniok ma is azoknak, akik a népi demokrácia megva'osításán fáradoznak a városban. A tömegek mélyen alvó politikai öntudásának felébresztésére a városi Népfront élénk munkát folytat. Az ország belső életében és a külföldön felmerülő minden új politikai eseményt felhasználnak arra, hogy felvilágosító előadásokkal, beszámolókkal, amelyekhez mindenki szabadon hozzászólhat, pótolják az évszázados elmaradottságot és előbbre vigyék a demokrácia ügyét. Ennek a politikai munkának az eredménye napról-napra fokozódik. Igazolja ezt a legutóbbi választások nagy sikere amelyek során Zenta dolgozó parasztsága, munkássága és becsületes értelmisége 81%-ban adta le szavazatát az Egységes Népfelzabadó Front magyar és szerb jelöltjeire. Amint választások eredményeiből kitűnt a lakosság nem tett különbséget a magyar és szerb jelöltek között. Ez is azt bizonyítja, hogy Zenta biztos lépésekkel halad a politikai fejlődés, a demokrácia megbecsülésének és értékelésének útján.

2. Gazdasági helyzet:

Agrárjellegét Zenta sohasem veszítette el. Tipikus alföldi parasztváros még ma is, erős keleti színekkel, 32.000 lakosa van. Határa 64.338 katasztrális hold. Ebből kb. 50.000 katasztrális hold szántó, zsiros, jó humusz. Kiterjedt tanyavilágát tanyaközpontok kötik össze így Tornynos, Kevj és Gunaras; Zentát az egyik legnagyobb és legnépesebb tanyaközponttal Tornyossal telefon köti össze. Ebben a tanyaközpontban a városi hatóságok egyes kirendeltségei is működnek.

A birtokmegosztás egészségtelen, mert a városban és határában ma kb. 7—8000 nincstelen agrárproletáriátus él. Nagy a 2—3 holdas kisparasztok száma is, akik haszonbérletekkel pótolják földjeik csekély jövedelmét.

A tavaszi vetéskampány fontosságát Zenta dolgozó parasztsága a legteljesebb mértékben felfogta. Az 50.000 katasztrális holdnyi területből alig maradt 100 katasztrális hold bevetlen, noha a lóállomány 50%-a az átvonuló katonaság magával vitte. Jellemző, hogy a tavaszon még teheneket is befogtak szántásra, — ami errefelé igen szokatlan dolog — csakhogy minél több területet tegyenek alkalmassá a vetésre. A szántásoknál azonkívül 30 traktor is dolgozott éjjel-nappal. Ezek a traktorok később Délnyugat-Bácska és Baranya segítségére siettek. A szántások és vetések alkalmával kölcsönösen segítették egymást a kis- és nagygazdaságok. Ezen a téren senki sem emelhet panaszt Zenta dolgozó népe ellen. Hogy verejtékezve, két kezével turván a földet a tavaszi vetéskampányt majd nem százszázalékos sikerre vitte, az nem a helyi népbizottság uniszolására vagy

hatósági beavatkozásra történt. A zentai parasztság tradicionális munkaszeretete és az országos ügy iránti megértése vitte előre és juttatta diadalra a tavaszi földmunkálatokat. Sajnos a város idej buzatermése messze alul marad a tavalyin. Kellő csapadék hiányában a kalászos növények nem tudtak úgy kifejtődni, mint például a kukorica vetés, amely idejében bőséges esőt kapott és így igen szép termést ad. Zenta dolgozóinak azonban semmi okuk sincs a félelemre: buzából az elmúlt gazdasági évről nagy tartalékok maradtak; a mindennapi kenyér százszázalékban biztosítva van.

A város agrárproletáriátusa és kisparasztsága nehezen várja a földreformot, Nagy érdeklődéssel kísérte a demokratikus Magyarországon végrehajtott földosztásokat és várja, hogy az agrárreformot itt is széles népi alapokon hajtsák végre. Öntudatosan ragaszkodik régi elvéhez: **azé legyen a föld, aki megmunkálja.**

A gazdasági helyzet ismertetése során meg kell röviden ismerkednünk a helyi munkásság érdekképviselőinek, a szervezeteknek életével és munkásságával is. Zentán ma 25 szakcsoport működik. A szervezett munkások száma összesen 2466.

Szakszervezeti téren nem csak a még benemszervezett, hanem a mozgalom keretein belül élő, szervezett munkásság öntudatosítása szempontjából is sok a tennivaló. A mulasztásokat és hiányosságokat jóakarúan és sürgősen pótolni kell. Nem szabad megengedni, hogy a szervezett munkásság egyes, még öntudatlan rétegei, például ilyen kérdéseket tegyenek fel: Ha már munkaállamban élünk, miért van egyáltalán szükség a szervezkedésre? Ez a legteljesebb politikai éretlenségre, a munkásosztály történelmi szerepének és társadalmi helyzetének félreismerésére vall. A szakszervezetek vezetőinek elsőrendű kötelességük, hogy az ilyen és ehhez hasonló töreteket a munkásideológia legelemibb fegyvereivel oszlassák el. De nem a túlzott radikálizmus alkalmazásával, hanem jóakarató és céltudatos meggyőzéssel kell ezt végrehajtaniok! Általános érdek a demokrácia megerősítésének és megőrzésének érdeke, hogy a zentai munkásmozgalom éltarcsai ezen az úton haladjanak, amely, ha nehezen járható is, de biztosan célra vezet.

3. Kulturális helyzet:

Zentai talajban a kultura magvai, bárki is vetette el, mindig nehezen csíráztak ki. Bepókhálósodott, évszázados elmaradottság nézett itt mindig konokul szembe a komolyabb, szellemi kezdeményezésekkel. A parasztság csak a munkának élt, ugyanígy a munkásság nagy többsége is, a város értelmiségére pedig különösen vonatkozik az, hogy csak »lebegett« és sohasem kereste a néppel való szorosabb kapcsolatokat. Kávéházban és káoszínóban élte le idejét és nemhogy a nép, hanem még saját osztálya problémáival sem foglalkozott. Egyedül a paraszt-munkás és értelmiségi ifjúság egy kis része ismerte fel világosan, hogy a fizikai

szükségletek kielégítése mellett szellemi táplálékra is szüksége van az embernek . . .

A város mai kulturális helyzete a régihez viszonyítva határozott fejlődést mutat, de távolról sem ért el arra a színvonalra, amelyen mozognia kellene.

A különböző gazdasági és kulturális egyesületek könyvtárában 9230 db. szépirodalmi, tudományos és szórakoztató mű, amely a felszabadulás óta úgyszólván érintetlenül hever a könyvszekrényekben. Ebből a nagygazdaköré 3000 (nem működik), a kiscgazdaköré 900, az iparostületé 800, Kereskedő Ifjak Egyesületé 1030 (nem működik), a városi kaszinóé 800 (nem működik), egyesült szakszervezeteké 1500 és a Magyar Népművelési Egyesületé 1200 db. Az utóbbi egyesület könyvtárában kívül a többi egyesületek könyvei aapos selejtezésre szorulnak.

Kultüreladásokat eddig a helyi A. F. Zs., az USAOJ, az Egyesült Szakszervezetek kulturköre és a Magyar Népművelési Egyesület rendezte. Minden nagyobbszabású kultüreladást a város színháztermében tartanak meg, amely 500 személy befogadására alkalmas és technikai tekintetben kiválóan megfelel erre a célra. A legsikeresebb és legnívósabb előadásokat eddig a Magyar Népművelési Egyesület rendezte. Ezeknek a kultüreladásoknak mindenik száma a demokrácia eszméjét szolgálta. Céljük nem az volt, hogy a város magyarságának könnyű szórakozást nyújtsanak, ennél több: a magyar történelem dicső napjaira emlékeztvén nagy írónkon és költőinken megmutatták az igazi magyar arcot, amely szenvedéstől, megpróbáltatásoktól és munkától megviselt arc mindig átszellemült valahányszor szabadságának és a világszabadságának forradami sze'e érintette.

A szentai Magyar Népművelési Egyesület aíg két hónapja, hogy megalakult. Célja a magyar népi kultúra ápolása és fejlesztése, határozott hozzájárulás az ország más népeivel, a szomszédnépekkel és a Szovjetunióval való őszinte barátság kiépítéséhez. Az egyesület ebbe a munkába be akarja kapcsolni a város magyarságának legszélesebb rétegeit.

A városi kultürelbizottság népegyetemi előadássorozata szintén fontos szerepet tölt be a felvilágosító munka terén. Az eddig megtartott előadások szerb és magyar nyelven Jugoszlávia népeinek hősi harcát, a népfelszabadító mozgalmat ismertették. A kultürelbizottság az ősz és tél folyamán rendszeresíteni fogja népegyetemi előadássorozatát, hogy a nyári munkák elvégzése után minden önmagát képezni akaró paraszt, munkás és értelmiségi résztvehessen azokon.

A város kulturális életének ismertetése során meg kell emlékeznünk a tanítóképző munkájáról is. Ez a tanfolyam május 29-én nyílt meg, 42 hallgatóval. Két tagozatra oszlik: az egyikben a régi tanítóképzősök, akik a képző 3—4 osztályát más elvégezték, a másik tagozaton pedig azok foglalnak helyet, akik 7—8 gimnáziummal, érettségivel bírnak. Az internátusnak 26 bennlakója van. Vajdaság majdnem minden városából és falujából résztvesznek itt azok a fiatalok, akik egy-két hónap

mulva már betüvetésre tanítják a magyar ifjúságot, elviszik a tudás világosságát a legeldugottabb magyar faluba és a legátvotabb eső tanyaközpontba is. A tanfolyam tantárgyai: pedagógiai elmélet, iskolai gyakorlat, történelmi ekonomia, mezőgazdaságtan, biológia, magyar, szerb, orosz nyelv és ének. Öszre 42 új magyar tanítóval gazdagodik Vajdaság magyar népe. Zenta kulturhivatása azonban ezzel nem ér véget. Öszre újabb tanfolyam nyílik. Ujra megnyílik az internátus tanterme a vajdasági magyarság lelkes és áldozatkész gyermekeivel, a jövődj új tanítónemzedékével, amely öntudatban megerősödve, szellemileg gyarapodva indul majd el, hogy a hivatását mélyen átérző, jó kertész gondosságával ápolja az új magyar palántákat.

A Tisza partján mélyen a'udt valamikor egy város. Néma csendjét csak a végnéküli robot egyhangu üteme és a lélekharang sivár hangja verte fel. Ma megtört az á'om varázsa, felébredt az alvó magyar város. szemét törölgeti és csontjait ropogtatja. Készül arra, hogy az éreiben és izmaiban rejlő ősi paraszti erőt az emberi haladás szolgálatába állítsa.

*****

GÁL LÁSZLÓ:

1941

Cserép csikorgott az üres utcán,
vak ablakok tátogtak levegőt
s hanyatt fetrengő, görbe vastraverz
csöndesen sugta: »híd voltam előbb.«

A víztoronnyból szertefolyt a víz,
vele a téglá, pumpa és a gép...
Fucér hullá az utca közepén
bámészra tárta megfagyott szemét.

Átkozott eső hullt egyre-egyre,
s tavaszt ordított ég, a fal, a száj...
Két spriccer közt, holt részeg röhögéssel
kánkánt táncolt a csendőr és halál.

Csizmák tapostak sarat és embert,
a hátgerincet és a járdát.
S a kaszárnyában, részeg ácsok
faragták már az akasztófiát.

Éjszaka csönd volt. Csak néha csattant
rikoltva őrszem: »állj — mehet!»
S reggelre hervadtan lógtak az úterj
színes zászók, szintelen emberek.